

Živé námestie

Hlbkové zisťovanie názorov stakeholderov, odborníkov a odborníčok v oblasti mestského rozvoja týkajúce sa Námestia SNP a Kamenného námestia v Bratislave

Autorský tím: Juraj Hurný (Inštitút SGI), Veronika Hliničanová, Ján Mazúr (Aliancia Stará Tržnica)

Konzultant: Pavel Šuška

Vydal: Aliancia Stará Tržnica – občianske združenie

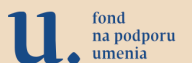
Rok vydania: 2018

Licencia: Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported (CC BY-NC-SA 3.0)

Projekt Živé námestie je spoločným výstupom projektu Shared Cities: Creative Momentum, spolufinancovaného z programu Európskej únie Kreatívna Európa, a Národného projektu Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rozvoj občianskej spoločnosti: Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík, operačný program Efektívna verejná správa, podporeného z Európskeho sociálneho fondu.

Shared Cities: Creative Momentum je európskou kultúrnou platformou, ktorá adresuje aktuálne výzvy európskych miest. SCCM je spoločným projektom partnerov Goethe-Institut (DE), Česká centra (CZ), reSITE (CZ), Vysoká škola výtvarných umení (SK), Association of Belgrade Architects (RS), Hungarian Contemporary Architecture Centre – KÉK (HU), Katowice City of Gardens (PL), KUNSTrePUBLIK (DE), Mindspace (HU), Aliancia Stará Tržnica (SK), Res Publica – Cities Magazine (PL). Spolufinancované z programu Európskej únie Kreatívna Európa.

The European Commission support for the production of this publication does not constitute endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Úvod

Spoločný projekt *Aliancie Stará Tržnica (AST)* a *Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť (SGI)* s názvom *Živé námestie* sa zameriava na tvorbu koncepcií a plánov využívania verejných priestorov a participáciu obyvateľov a obyvateľiek na ich tvorbe, správe a užívaní. Centrom záujmu projektu *Živé námestie* sú kľúčové centrálné plochy mesta Bratislava - Kamenné námestie a Námestie SNP, ktoré, hoci sú historicky, kultúrne či politicky významnou súčasťou verejného priestoru hlavného mesta, sú dlhodobo zanedbané a vyžadujú koncepčný skok pri ich obnove. Z tohto dôvodu je hlavným cieľom projektu príprava detailných podkladov pre uskutočnenie architektonickej súťaže na komplexné riešenie týchto plôch. Sekundárnym cieľom projektu je zároveň príprava návrhov relatívne nenákladných architektonických, dopravných, organizačných či dizajnových zmien na námestiach, tzv. quick wins. Tie možno realizovať v pomerne krátkom čase s obmedzeným rozpočtom, no zároveň nimi možno dosiahnuť silný pozitívny dopad na život obyvateľstva a zážitok užívateľov a užívateľiek týchto priestorov. Takéto zásadné zmeny však nemôžu prebehnúť bez konzultácie a participácie s verejnosťou, stakeholdermi či odborníkmi a odborníčkami na vybrané oblasti mestského plánovania.

Naším zámerom je pripraviť okrem iného aj návrh, ako má mesto pristupovať k zmenám a údržbe verejného priestoru tak, aby do procesu zahrnulo ľudí a relevantných aktérov. Problémom je, že tvorbe koncepcií a plánov na úrovni mesta často nepredchádza hĺbková analýza dát zachytávajúca skúsenosti obyvateľstva, hlavných aktérov a tiež expertov a expertiek. Súčasťou projektu je preto séria aktivít zameraných na zber informácií, dát a názorov o námestiach, ako aj zber množstva najrôznejších návrhov, štúdií, dát či iných podkladov z produkcie tretích strán. Aktivity detailne mapujú pohľady a skúsenosti relevantných partnerov s cieľom vytvoriť vhodné podklady nielen pre uskutočnenie súťaže, no tiež pre návrhy a implementáciu quick wins.

STAKEHOLDERI

Z vyššie uvedených dôvodov sme v rámci participatívnych aktivít projektu možnej budúcej premeny Kamenného námestia a Námestia SNP oslovili aktérov a aktérky, ktorí v danom prostredí pracujú alebo podnikajú (stakeholderi), a predstaviteľov odbornej obce, ktorí vzhľadom na svoje odborné znalosti a zručnosti môžu prispieť k hodnoteniu súčasnej podoby oboch námestí, rovnako ako aj do prípadnej novej podoby priestoru. V rámci skupiny stakeholderov boli oslovené jednotlivé inštitúcie so sídlom v lokalite oboch námestí.¹ Jednotliví zástupcovia a zástupkyne týchto inštitúcií boli požiadaní o vyplnenie štruktúrovaného dotazníka. Finálna verzia dotazníka je kombináciou dvoch foriem dopytovania. V jednej časti otázok respondenti a respondentky odpovedali na vopred pripravené odpovede (zväčša v zmysle vyjadrovania postoja na škále spokojnosti), značný priestor dostali ale dostali aj otvorené otázky, v ktorých sami štruktúrovali svoje postoje. V následnej analýze týchto dát sme absolvovali proces kódovania a zhlukovania na základe významovej blízkosti jednotlivých odpovedí. Detailné informácie o konkrétnych otázkach a odpovediach na ne nájdete v druhej časti tejto práce. Mená konkrétnych komunikačných partnerov a partneriek neuvádzame.

VEREJNÉ PRIESTORY

V úvodnej časti sme respondentov a respondentky požiadali o vyjadrenie ich názoru na kvalitu verejných priestorov v Bratislave vo všeobecnej rovine. Najčastejšie - opýtaní hodnotili verejné priestory v Bratislave ako stredne kvalitné (neutrálna kvalita). Na škále od úplne nekvalitných po úplne kvalitné priestory prevládala tendencia k negatívnemu postojovi. Nikto z opýtaných nevyhodnotil verejné priestory ako kvalitné. Toto všeobecné vnímanie kvality verejných priestranstiev v Bratislave následne vhodne dopĺňa určovanie kvalitných verejných priestorov, ktoré mali respondenti a respondentky v nasledujúcej otázke označovať sami.

Komunikační partneri a partnerky mali možnosť sami identifikovať, ktoré verejné priestory v Bratislave považujú za kvalitné. V tejto otázke jednoznačne najviac rezonovalo novovybudované nábrežie pri komplexe Eurovea, ktoré vo svojich odpovediach spomenula viac ako polovica opýtaných. Ako najdôležitejšie aspekty dobrého hodnotenia tohto priestoru hodnotili respondenti spojenie oddychovej zóny s ďalšími možnosťami trávenia voľného času. V tejto súvislosti je dôležitá aj blízkosť rieky, ktorá dotvára atmosféru

¹ Jedná sa o: Dom Umenia - Kunsthalle, Nota Bene, Mestský cestovný ruch, Lekáreň u Milosrdných bratov, Pamiatkový úrad Bratislava, SNP Real budova, Milosrdní bratia, Lokál u Nás, Architektonické štúdio Woven, OD Dunaj, Mariannum, OZ Vagus (Dobre Dobre), Spoločenstvo Sv Egídia (starostlivosť o bezdomovcov), Slovenská Správa Ciest, Cyklokoalícia, Ochrana Pamiatkového Fondu, Bratislavská reštaurácia - Flag Ship.

relaxačnej zóny. Kvalita verejného priestoru sa dá odhadnúť aj cez aktívne používanie priestoru občanmi a návštevníkmi, teda trávením voľného času v priestore čo najväčším počtom ľudí. V odpovediach sa zhodli na tom, že najdôležitejšie je, či je toto miesto naozaj využívané. Ako povedal jeden z respondentov:

„to znamená, že sa okrem návrhu a realizácie v praxi podarilo vdýchnuť mu život, čo je pri ostatných priestoroch tohto typu v Bratislave často výnimkou.“

Medzi ďalšie dobre hodnotené verejné priestory v Bratislave sa dá zaradiť Hviezdoslavovo námestie, ktoré sa v odpovediach tiež vyskytlo opakovane. Iné verejné priestory sa v odpovediach respondentov a respondentiek vyskytovali výnimočne – napríklad Hlavné námestie, Medická záhrada, Sad Janka Kráľa a iné.

Z hľadiska porovnávania kvality vybraných verejných priestorov v centrálnej časti Bratislavy sa táto atraktivita nábrežia Eurovey potvrdila aj v momente, kedy mali respondenti a respondentky za úlohu vyjadriť svoje stanovisko k vopred vybraným verejným priestorom. Do tohto porovnávania sa okrem nábrežia Eurovey, Hviezdoslavovho námestia, Hlavného námestia, Kollárovho námestia a kombinácie ulíc Poštová a Obchodná dostali predmetné námestia – Kamenné námestie a Námestie SNP. Kým nábrežie Eurovey označilo za kvalitný priestor 100% opýtaných (spojenie dvoch pozitívnych kategórií – skôr kvalitný ako nekvalitný, kvalitný), Námestie SNP a Kamenné námestie obstáli v tomto hodnotení najhoršie zo všetkých porovnávaných verejných priestorov. Kým pri Námestia SNP ešte traja respondenti ostali v neutrálnej polohe, zvyšných 15 sa priklonilo na stranu nekvalitného verejného priestoru. Ešte silnejšie negatívne hodnotenie získalo Kamenné námestie, kde sa všetci odpovedajúci priklonili k negatívnej časti škály, 13 z nich dokonca v najnegatívnejšom hodnotení „nekvalitný“.

V kontexte tohto hodnotenia sme sa pýtali na to, aké kvality by mal obsahovať kvalitný mestský verejný priestor. Najfrekvencovanejšími odpoveďami boli atraktívny – v zmysle možnosti zastavenia sa a trávenia voľného času, bezpečný, udržiavaný, s vhodnou vybavenosťou, dostatkom zelene a s logickým usporiadaním.

„Mal by byť bezpečný, ucelený, jasne definovaný (priestorovo, funkčne,...), pracovať s ľudskou mierkou (ak má byť užívateľmi prijatý a obľúbený) a v neposlednom rade autentický.“

Tieto funkcie verejného priestoru boli doplnené ešte ďalšími, menej frekvencovanými odpoveďami zameranými na autenticitu konkrétneho priestoru, s primárnym zameraním na

pešiu dopravu. Čo sa týka otázky smerovanej na kvality námestia, odpovede sa viac-menej zhodujú s odpoveďami k verejným priestorom, jediným rozdielom je jednoznačný dôraz pri námestiach na možnosť zhromažďovania. Je nutné podotknúť, že práve v prípade Kamenného námestia sú tieto kvality značne zanedbané, z čoho vyplýva aj negatívne hodnotenie tohto námestia.

Námestie SNP a Kamenné námestie

Za mimoriadne dôležité pokladáme v rámci tohto dotazníkového šetrenia otázky primárne smerované k priestoru oboch námestí a k pomenovaniu problémov spájaných s priestorom Kamenného námestia a Námestia SNP. V prvom rade sme respondentov a respondentky nechali definovať, čím sú pre nich jednotlivé námestia. Odpovede respondentov sme následne formou kódovania zhutnili do kategórií, čím sme prišli k nasledovným výsledkom.

„Denne námestím niekoľkokrát prechádzam, vyhýbam sa električkám, dávam pozor aby som sa nepotkla,... Sídlia na ňom mnohé kultúrne inštitúcie, denne tadiaľ prechádzajú stovky ľudí, no námestie je rozbité a nie veľmi bezpečné pre chodcov. Na námestí sa ľudia nemajú dôvod zdržiavať, s výnimkou zóny pred Tržnicou.“

Námestie SNP si takmer polovica opýtaných spája s jeho historickou hodnotou. S touto hodnotou sa spája aj najfrekventovanejšia funkcia, ktorú rovnako polovica opýtaných identifikovala v spojení s Námestím SNP – a to zhromažďovacia funkcia. Oproti tomu mnoho negatívnejšie vyznieva definícia tohto námestia cez zle vyriešenú dopravnú situáciu, a to, že je to iba takzvané miesto transferu, v ktorom sa ľudia nemajú dôvod zastavovať. Vzhľadom na jeho rozlohu a centrálnu polohu (jedna z mála oceňovaných kvalít námestia), je pre mnoho ľudí nutnosťou námestím prechádzať, nemajú ale dôvod tráviť na ňom viac času, než potrebujú k nutnému presunu.

„Obyčajnou plochou bez duše a občianskeho využitia s nevyhovujúcim mobiliárom, zle udržiavanou zeleňou, zničenými plochami a absurdne rozmiestnenými stánkami a stavbami. Budova nákupného centra a hotelu Kyjev je hodnotným architektonickým prvkom v našom meste. Okolie tohto objektu však vyzerá, ako keď svoje naleštené Ferrari parkujete uprostred rozbahneného poľa. Centrálnosť daného priestoru poskytuje široké možnosti pre obnovenie reálneho života v priestore.“

Kamenné námestie aj v tomto ohľade dopadlo ešte o poznanie horšie ako Námestie SNP, ktorého pozitívne hodnotenie zvyšuje aspoň zhromažďovacia funkcia priestoru. Najvyššou kvalitou námestia je pre tretinu opýtaných dostatočná nákupná funkcia v OD Tesco,

prípadne v príľahlých obchodoch. Päťina respondentov a respondentiek dokázala oceniť aj architektonickú hodnotu stavieb obchodného domu a hotela Kyjev. Toto sú ale jediné pozitívne hodnotenia, ktoré sa viažu ku Kamennému námestiu. Tretina opýtaných kritizuje zanedbanosť priestoru, rovnako tak chýbajúcu koncepciu celého námestia. Rovnako takmer tretina komunikačných partnerov a partneriek negatívne vníma skutočnosť, že priestor priťahuje aj špecifický typ užívateľov, s ktorými sa pre niektorých dopytovaných spájajú pocity ohrozenia a negatívnych emócií.

„...uzol spájajúci viaceré územia v rámci Bratislavy a zároveň výkladná skriňa. Bohužiaľ na lavičkách a v okolí Kamenného námestia nie sú zrovna reprezentatívne typy, s ktorými sa radi chválime a trávime nedeľné popoludnia.“

V momente, kedy sme sa pýtali na konkrétne lákadlá pre používateľov/ky priestoru (čím je Námestie SNP zaujímavé pre ľudí), odpovede sa viac-menej kryli s predošlou otázkou. Najfrekvencovanejšou odpoveďou bolo miesto historických udalostí, následne centrálna poloha, Stará Tržnica a kaviarne/reštaurácie na námestí. V prípade Kamenného námestia je podľa opýtaných najväčším lákadlom priestoru OD Tesco, čím sa výpočet lákadiel viac-menej uzatvára.

Omnoho širšie spektrum odpovedí sme zaznamenali na otázku, aké nedostatky Kamenného námestia respondenti vnímajú. V tomto ohľade najviac rezonovala problematika bezdomovectva ako základného problému celého námestia. Ďalšími negatívami bola zlá mikroklíma v dôsledku chýbajúcej zelene alebo vodného prvku. Rovnako problematické je aj vnímanie prílišného ponechávania priestoru zaparkovaným autám, a to rovno na viacerých miestach, ktoré opýtaní identifikovali. Ide o parkovisko zo strany Špitálskej ulice v blízkosti hotela Kyjev, rovnako tak ale aj menšie parkovisko pred budovou bývalej Mestskej sporiteľne na rohu námestia a Dunajskej ulice. Znova sa ozývali aj hlasy o nekoncepčnom a zlom architektonickom riešení celého námestia, ktorému podľa všetkého nepomáha ani zahltenie vizuálnym smogom. Z ďalších problémov námestia účastníci a účastníčky prieskumu spomínali aj nekoncepčnosť, nekvalitné spracovanie plôch, zlé a nedostatočné osvetlenie námestia, či nesystematické umiestnenie zastávok mestskej hromadnej dopravy.

„je to len miesto prechodu, vizuálneho smogu a hlúpej architektúry, nevytvára pocit mestského námestia - napriek svojej veľkej ploche, veľká betónová plocha v lete z námestia robí neznesiteľné miestom, chýba kvalitnejšia mikro-klíma.“

Okrem identifikovania nedostatkov sme respondentov a respondentky požiadali v tomto prípade aj o navrhnutie alternatív, ktoré by pomohli tento priestor zlepšiť. Najviac rezonujúce

kroky boli: prepracovať celú koncepciu námestia, jeho vyčistenie vo význame sprehľadnenia plochy námestia, práce s neprispôsobivými živlami, doplnenie zelene, obmedzenie parkovísk (schovanie do podzemia), či vyriešenie dopravnej situácie v celom okolí. Jednou zo spomínaných alternatív bolo napríklad predĺženie trasy trolejbusov s konečnou zastávkou pri Nemocnici Sv. Michala až na Kamenné námestie.

Rovnaké otázky boli zodpovedané aj ohľadne Námestia SNP. V tomto prípade sú najväčšie problémy námestia spojené s dopravou, a to hneď vo dvoch významoch. V prvom rade vnímajú negatívne opýtaní parkovanie, ktoré do istej miery v priestore funguje aj neregulovane, v ďalšom význame je to ale aj prítomnosť automobilovej dopravy vôbec, ktorá je v severnej časti námestia pomerne intenzívna. Rovnako je námestiu vyčítaná nedostatočná starostlivosť o zeleň či chýbajúca oddychová zóna, vzhľadom na to, že napríklad trávnik v tesnej blízkosti pomníka je obtiahnutý policajnou páskou a označený tabuľami „Nevstupovať!“. V priestore je aj málo možností sedenia, rovnako zle pôsobí aj množstvo povrchových vrstiev na námestí, ktoré napríklad spôsobujú aj ťažší pohyb v teréne. Nechýba ani zmienka o vizuálnom smogu prítomnom vo všetkých častiach námestia. Riešenie v tomto ohľade znie pomerne jednoznačne, polovica opýtaných reaguje hlavne na zlú dopravnú situáciu, a to hlavne vylúčením komerčnej automobilovej dopravy z celého priestoru námestia.

S tým, akým smerom sa budú uberať jednotlivé námestia, je spojená ďalšia z dôležitých otázok, a to či je možné sa z pohľadu funkcie baviť o priestore oboch námestí ako o jednotnom celku. Až dve tretiny respondentov a respondentiek sa vyjadrili, že tieto priestory vnímajú ako jeden celok aj napriek administratívne oddeleniu. Aj tento fakt potvrdzuje hypotézu, že pri novej úprave priestorov námestí k nim treba pristupovať ako k väčšiemu celku, ktorý na seba napríklad funkčne aj esteticky nadväzuje.

„Určite, Kamenné námestie je možné vnímať ako vyústenie Námestia SNP. Problematický ale je najmä dopravný uzol, ktorý tu vznikol.“

PARTICIPÁCIA, KOMUNIKÁCIA, SPRÁVA MESTA

V ďalších otázkach sa budeme zaoberať skôr vzťahmi medzi jednotlivými aktérmi a spôsobmi, ako dospieť k zlepšeniu stavu námestí. V otázkach kvality aktivít jednotlivých aktérov (mesto, občianske iniciatívy, majitelia/prevádzky, developeri, kultúrne a verejné inštitúcie) z tohto hodnotenia najhoršie vyšlo mesto, kedy sa 90% opýtaných zhodlo na jeho nedostatočnej činnosti. Ako skôr neutrálne vyhodnotili respondenti spoluúčasť na aktivitách

všetkých ostatných dotknutých skupín. Zároveň sme sa dotkli aj pomenovania toho, aká presne by mala byť funkcia jednotlivých aktérov v celom procese. Občianske iniciatívy by v najväčšej miere mali pôsobiť ako zjednocujúci prvok, spoločne s aktivačnou funkciou smerom k širšej verejnosti.

„Iniciovať procesy dobrých zmien a sieťovať viacerých hráčov, ktorí sa môžu na území spojiť. Byť akýmsi svedomím priestoru, dávať dobré návrhy a vedieť ich pretlačiť. Vedieť kvôli tomu prípadne vytvoriť spoločenskú objednávku, petíciu a podobne.“

Funkciu developerov respondenti a respondentky vidia primárne v komplexnejšom chápaní konkrétnych miest spojenú s finančnou podporou najlepších možných riešení pre konkrétnu lokalitu. Kultúrne a verejné inštitúcie by v tomto ohľade mali byť spolutvorcom dialógu v priereze jednotlivých oblastí, zároveň zvyšovať prostredníctvom atraktívnych podujatí kvalitu verejných priestorov.

Posledná oblasť, ktorej sa v rámci tohto zhodnotenia odpovedí budeme venovať, je participácia a komunikácia. V rámci otázky, či komunikační partneri a partnerky vedú o aktivitách a plánoch v prostredí Kamenného námestia a Námestia SNP sa drvivá väčšina opýtaných vyjadrila negatívne. Ak im aj niektoré zo zámerov boli známe, tak len v obmedzenej miere. Preto považujeme za mimoriadne dôležité zvyšovanie informovanosti, ktorá ide ruka v ruke s participáciou, ako aktívnym zasahovaním širokej aj odbornej verejnosti do vecí verejných. Respondenti a respondentky mali za úlohu aj vyjadriť svoj názor na mieru participácie za súčasného stavu. Polovica z opýtaných sa vyjadrila, že úroveň participácie pri tvorbe verejných priestorov v Bratislave považuje za nedostatočnú. Druhá polovica opýtaných sa vyjadrila v neutrálnej rovine. Následne sme sa pýtali aj na kvality a nedostatky, ktoré so sebou participačný proces nesie.

„Zdá sa mi, že participácia zlyháva pri menších združeniach a hnutiach, ktoré sa snažia obohatiť verejný priestor. Mesto im nedáva dôveru a priestor. Videl som už množstvo výborných návrhov, ktoré by ani neboli drahé a výrazne by posunuli kvalitu verejného priestoru. No vo finále sa nepristúpi k realizácii. Tu vidím veľkú rezervu.“

Ako najvyššie kvality respondenti a respondentky identifikujú, že participačný proces odráža reálne konkrétne problémy a následne formuluje požiadavky k náprave stavu. Okrem toho vyzdvihujú komunitné riešenia spojenia s občianskymi združeniami a občianskou základňou. Ako najväčšie negatívum vníma takmer polovica opýtaných slabý hlas tých obce aktérov zastrešujúcich participačné procesy. Okrem toho vnímajú v niektorých prípadoch aj slabú spätnú väzbu od občianskej základne. Absencia nadradeného prvku, ktorý by tento proces

riadil okrem toho často spôsobuje aj nekonceptnosť riešení, a to v zmysle presadzovania individuálnych záujmov.

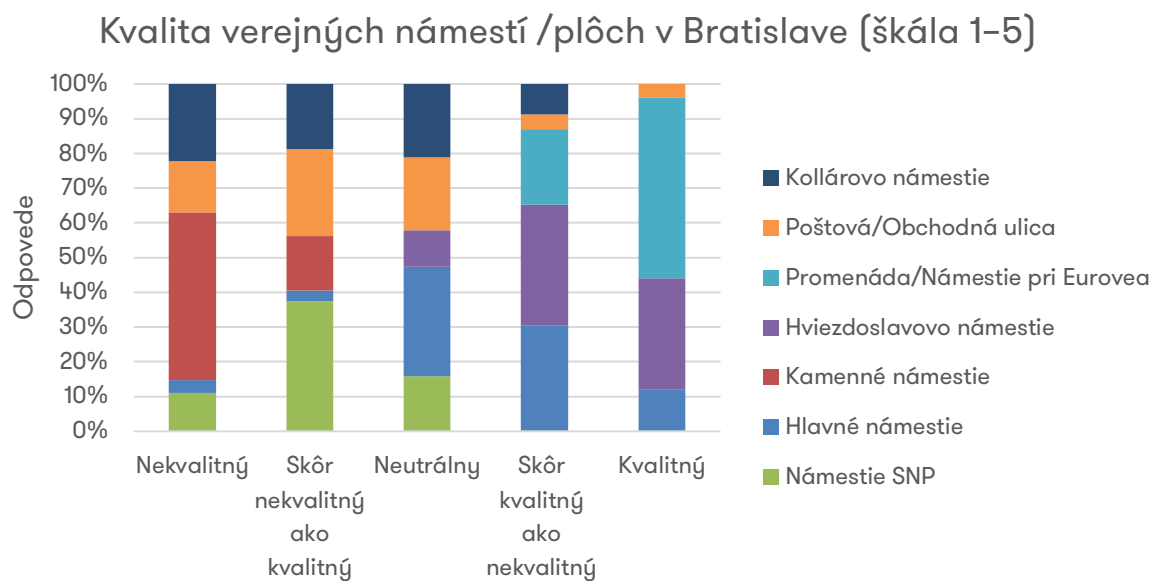
GRAFICKÁ ČASŤ: ČASŤ 1 VEREJNÉ PRIESTORY

[Zdroj grafov: autori]

Graf 1:

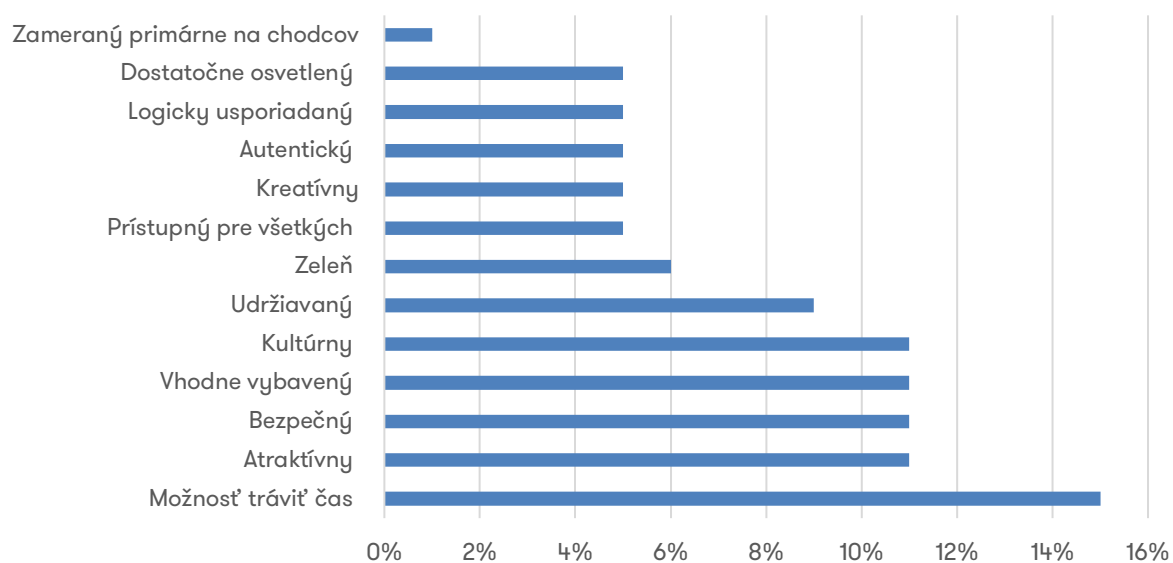

Graf 2:

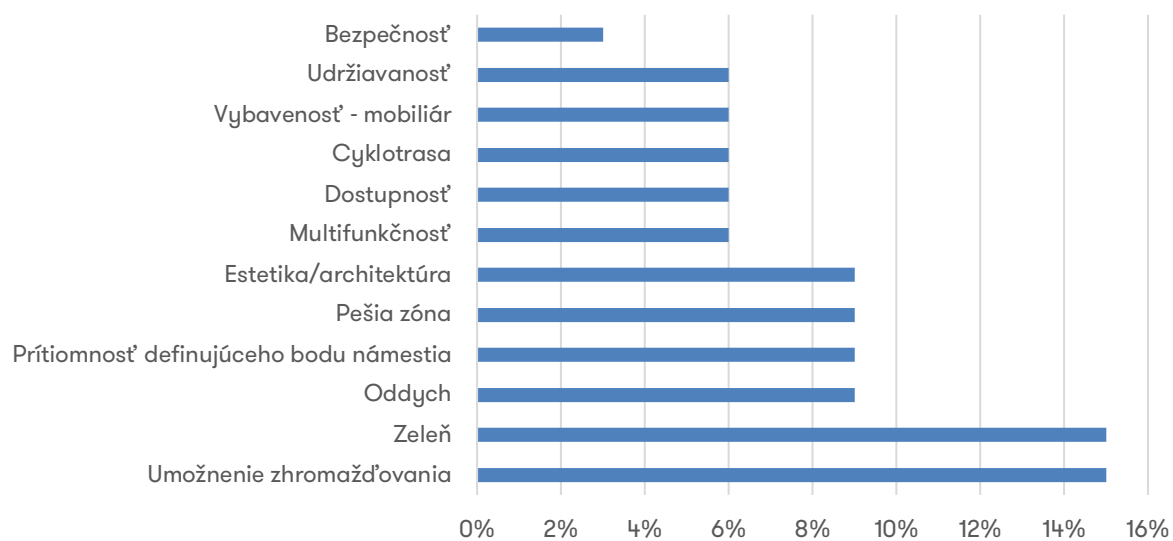
Graf 3:

Aké kvality by mal spĺňať verejný priestor?

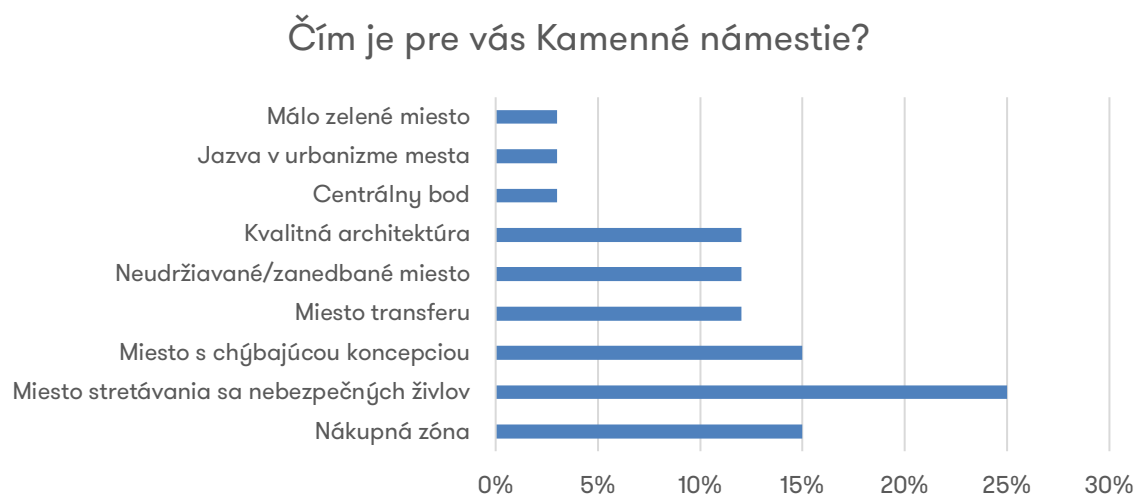
Graf 4:

Aké kvality by malo spĺňať námestie?

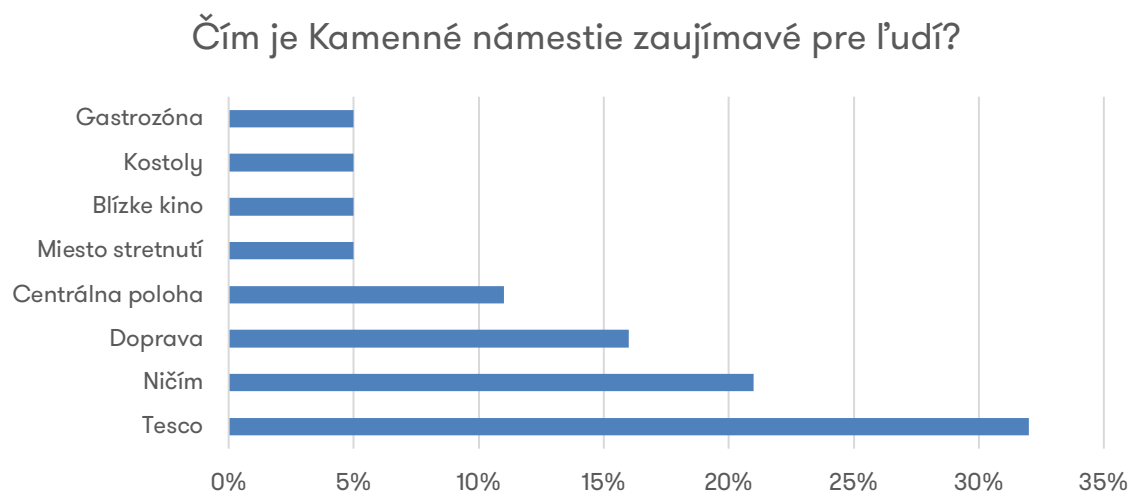

ČASŤ 2 Námestie SNP a Kamenné námestie

Graf 5:

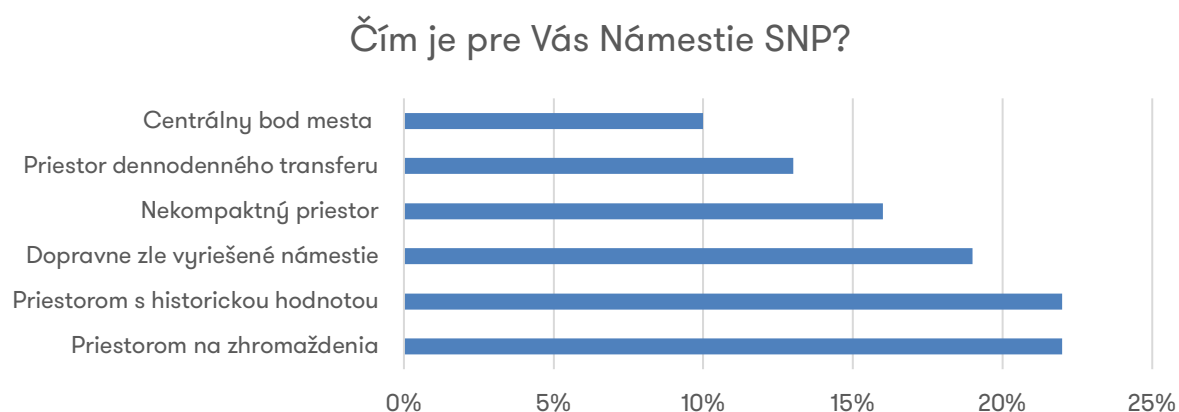
Graf 6:

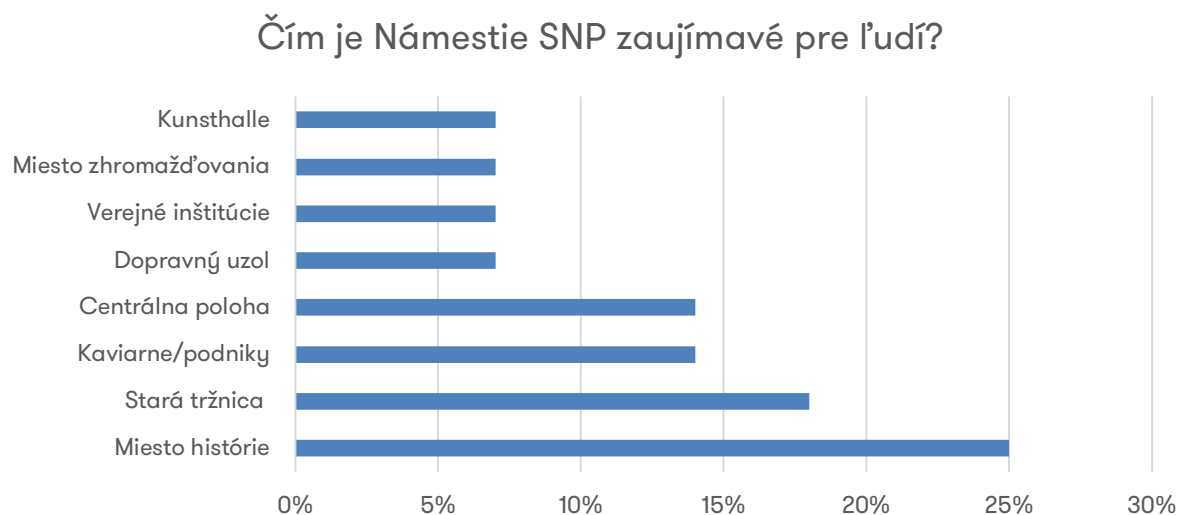
Graf 7:

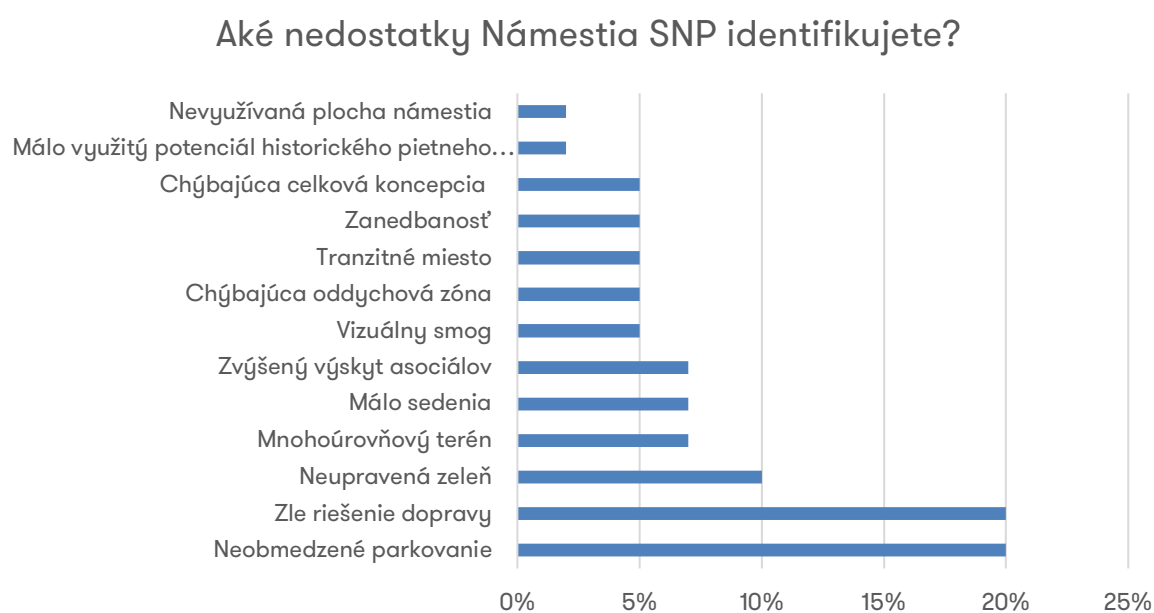
Graf 8:

Graf 9:

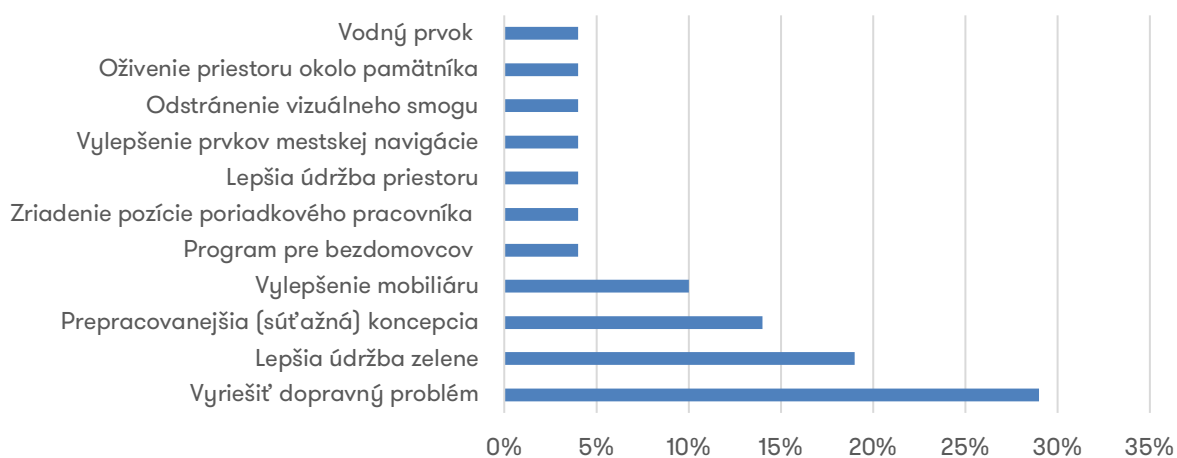

Graf 10:

Graf 11:

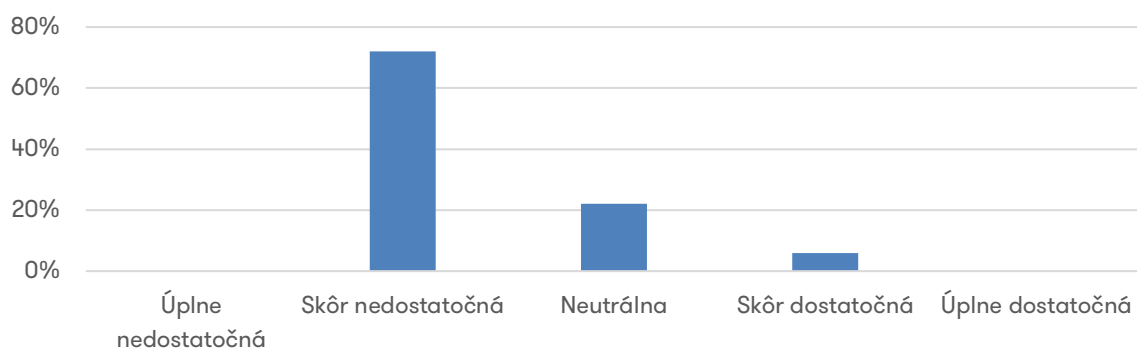
Ako navrhujete tieto nedostatky riešiť?

ČASŤ 3 PARTICIPÁCIA, KOMUNIKÁCIA, SPRÁVA MESTA

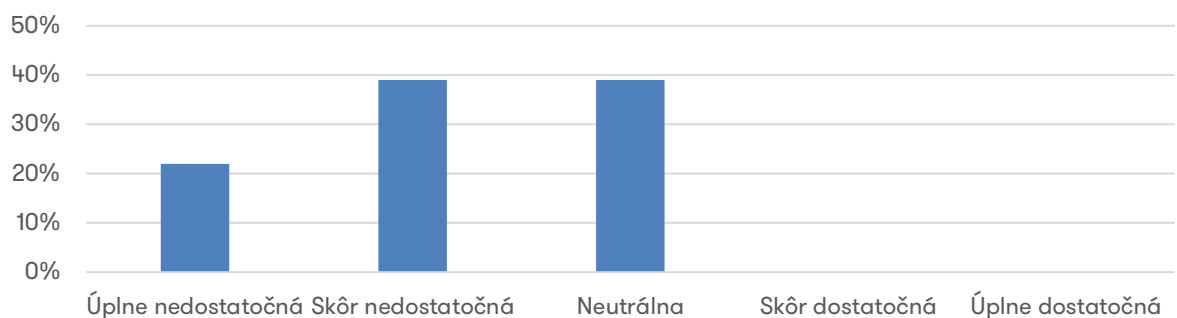
Graf 12:

Považujete realizáciu verejných priestorov v Bratislave za dostatočnú?

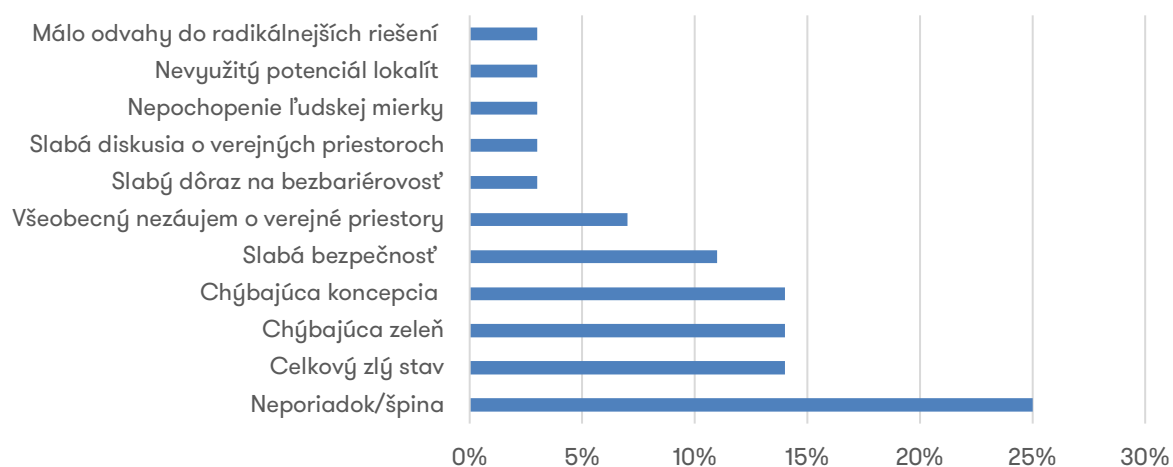
Graf 13:

Považujete správu verejných priestorov mestom za dostatočnú?

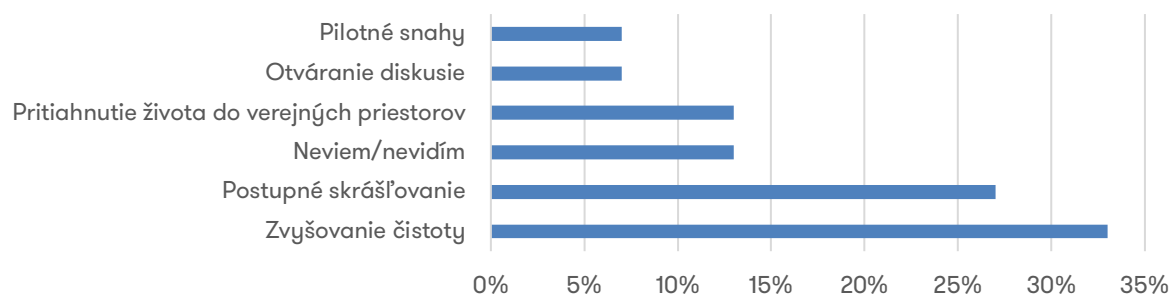
Graf 14:

Aké nedostatky vidíte pri správe verejných priestorov?

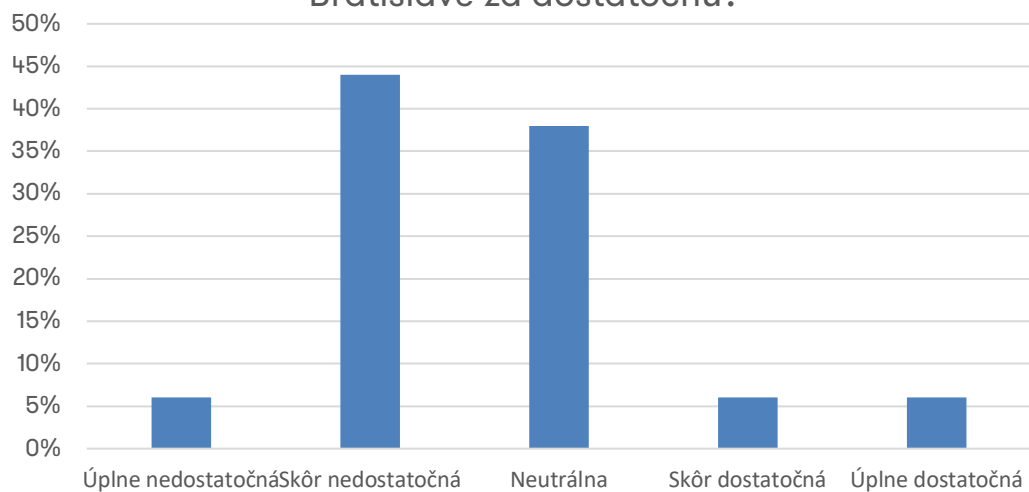
Graf 15:

Aké kvality vidíte pri správe verejných priestorov?

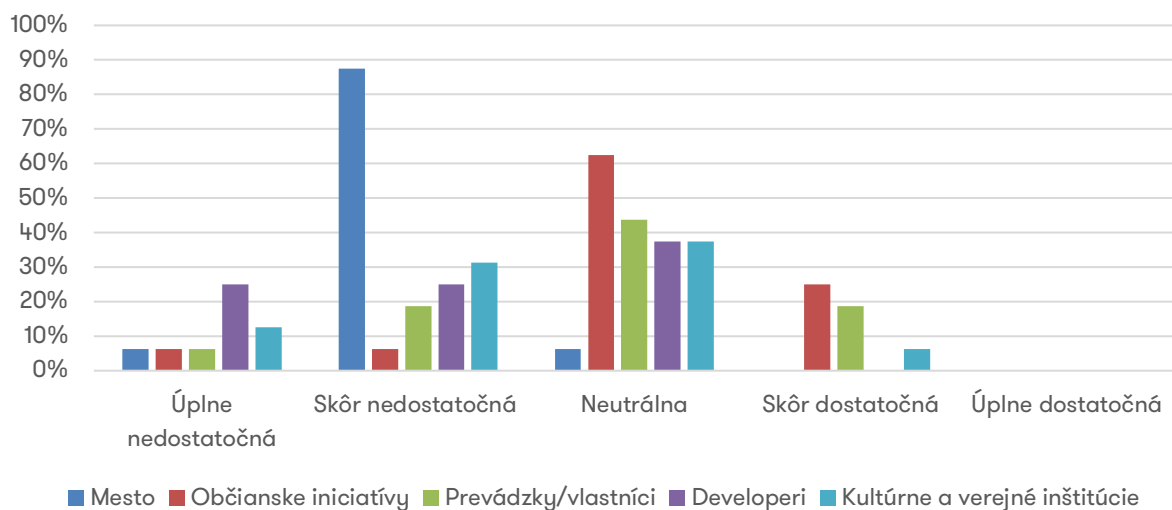
Graf 16:

Považujete participáciu pri tvorbe verejných priestorov v Bratislave za dostatočnú?

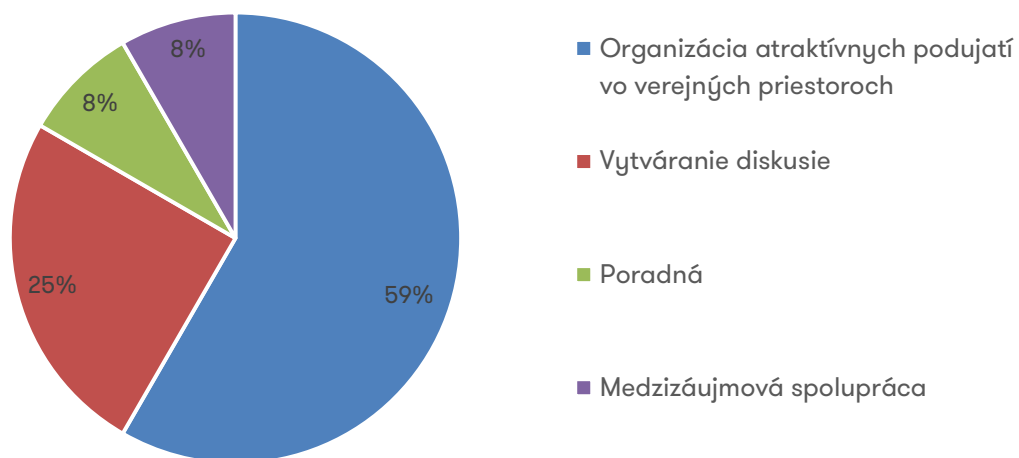
Graf 17:

Považujete aktivizáciu jednotlivých aktérov na daných námestiach za dostatočnú?

Graf 18:

Akú rolu by mali zohrávať kultúrne/verejné inštitúcie?

ODBORNÁ VEREJNOSŤ

Rovnako ako v prípade zisťovania názorov skupiny stakeholderov ani v tomto prípade nebudeme uvádzať mená našich respondentov a respondentiek. Táto expertná skupina je zastúpená 15 mužmi a 8 ženami. Čo sa profesijného zamerania expertnej skupiny týka, v polovici prípadov išlo o vyštudovaných architektov/architektky a urbanistov/urbanistky, vo valnej väčšine nepretržite pôsobiacich na poli architektúry a urbanizmu. Niekoľko opýtaných bolo zástupcov sociálnych vied a umeleckých smerov, zvyšných respondentov a respondentky sme zaradili do kategórie iné. 90 % tejto skupiny žije trvalo v Bratislave, viac ako tretina z nich v mestskej časti Staré mesto.

VEREJNÉ PRIESTORY

Aj skupina expertov a expertiek dostala za úlohu navrhnúť všeobecnú definíciu verejného priestoru. Najviac rezonujúce odpovede boli spájané s komunikačným a spoločenským charakterom, ktorý spomenula až polovica z nich. Druhá najčastejšia odpoveď sa opakovala v tretine odpovedí a bola charakterizovaná všeobecnou prístupnosťou. V niekoľkých málo prípadoch sa respondenti a respondentky vyjadrili k verejnému priestoru aj v perspektíve kvality týchto priestorov, ktoré by mali obsahovať. Priestor by tak nemal byť len všeobecne prístupný ale aj priateľský pre svojich používateľov vhodným architektonickým riešením. Tým pádom sa môže stať verejný priestor aj ukazovateľom kvality života v meste.

Všeobecná definícia je jedna vec, vyjadrenie kvality konkrétnych priestorov už však vec druhá. Otázka na bratislavské verejné priestory ukázala, že väčšina opýtaných nepovažuje ich situáciu za dobrú. Na päťstupňovej škále od úplne nekvalitných po úplne kvalitné sa na stranu nekvalitných priklonilo 70 % opýtaných. Zvyšných 30 % expertnej skupiny označilo bratislavské verejné priestory za priestory s neutrálnou kvalitou.

Aj napriek tomu, ako dopadli odpovede v otázke vyššie, dokázali nájsť respondenti a respondentky vo svojich odpovediach všeobecnú zhodu na tom, ktorý bratislavský verejný priestor je kvalitný. A to aj v momente, kedy mali na takúto otázku odpovedať v otvorenej otázke bez uvedenia možností. Polovica opýtaných označila za takúto priestor Hviezdoslavovo námestie, tretina pripísala nálepku kvality aj novej podobe nábrežia pri komplexe Eurovea. Panuje tak vzácna zhoda v tom, kde v Bratislave hľadať kvalitný verejný priestor, ostatné uvedené odpovede sa nedostali cez 10 %.

Okrem samotného označenia priestorov sme respondentov a respondentky požiadali aby odôvodnili svoju voľbu. Najčastejšie kvality, ktoré boli pripisované Hviezdoslavovmu námestiu boli dostatok zelene, multifunkčnosť priestoru, centrálna poloha a mestský charakter, ktorý tento priestor má.

“Veľkorysý priestor pre korzovanie a oddych. Živé terasy reštaurácií. Divadlo. Možnosť premeny na trhy, koncerty, klzisko. Blízko k Dunaju, blízko staromestských uličiek.”

Najvyššie kvality nábrežia boli v tomto hodnotení udržiavanosť a multifunkčnosť priestoru a hlavne spojenie biznisovej funkcie s oddychovou zónou.

Potvrdenie výsledkov individuálnych výberov kvalitných verejných priestorov potvrdzuje aj ďalšia séria otázok, kde mala expertná skupina určovať kvalitu vopred vybraných verejných priestorov v centrálnej časti Bratislavy. Hviezdoslavovo námestie a nábrežie Eurovey skončili na prvých dvoch miestach. Pomerne dobre obstálo okrem nich ešte Hlavné námestie, ktoré je na škále medzi skôr kvalitným a neutrálnym (hodnoty na škále 2 a 3 z piatich). Medzi neutrálnym a skôr nekvalitným postojom (hodnoty 3 a 4) sa pohybuje priestor ulíc Obchodná a Poštová. Už v negatívnych hodnoteniach sa následne objavujú Kollárovo námestie, Námestie SNP a v celkovom hodnotení najhoršie obstálo Kamenné námestie, ktoré takmer $\frac{2}{3}$ opýtaných označili najhoršou hodnotou na škále - úplne nekvalitný priestor.

Okrem hodnotenia konkrétnych priestorov nám komunikační partneri a partnerky odpovedali aj na otázky týkajúce sa správy mesta, pričom tieto otázky boli smerované na všeobecnú rovinu problematiky, ako aj na opätovné zameranie na bratislavský príklad.

Pri otázke definície zdieľaného mesta sa experti a expertky najviac prihovárali za možnosť formulovania rôznorodých záujmov rozličných skupín ľudí, rovnako tak ale aj za rovnosť príležitostí podieľať sa na aktivitách spojených s chodom mesta. Silno rezonovala aj téma politickej angažovanosti a zároveň otvorenosti a tolerancie v spoločenskom význame.

V nasledujúcich otázkach sa opýtaní vyjadrovali k správe mesta a k tomu, ako prebieha proces na funkčnej báze. 80 % odpovedí bolo negatívnych v otázke účinnosti realizácií vízie verejných priestorov v Bratislave. Aj existencia samotnej vízie verejných priestorov sa stretla s negatívnym hodnotením. Najväčšími nedostatkami v tomto hodnotení bola nekonceptnosť aktuálnej politiky tvorby verejných priestorov. Tretina respondentov a respondentiek ako problematickú časť videla aj absenciu vízie alebo jej nedostatočnú kvalitu. Rovnako je problematická pre štvrtinu aj odbornosť postupov či v menšej miere aj netransparentnosť a nedostatočné prihliadanie na občianske iniciatívy pri tvorbe tejto politiky. Práve aktivita občianskeho sektora prostredníctvom iniciatív, neziskových organizácií a združení je

hodnotená ako jedna z najväčších kladov celého súčasného procesu. Opýtaní ale vo svojich hodnoteniach upozorňovali na fakt, že celý proces zvyšovania kvality aj transparentnosti je ešte len vo svojich počiatkoch a že jeho hodnotenie bude možné až po dlhšom časovom období. Rovnako tak je problematickým bodom aj nedostatočná úroveň participácie, čo potvrdzuje vyššie uvedený stav.

Zaujímavé bolo sledovať ako expertná skupina hodnotila jednotlivé povolania, ktoré by mali byť prizvané k tvorbe verejných priestorov. Polovica opýtaných sa zhodla na tom, že sa proces nezaobíde bez architektov/architektiek a urbanistov/urbanistiek. Vo štvrtine prípadov sa prihovárali za mix profesionálov/profesionálok z rôznych oblastí, pričom rezonovali aj názory o potrebnosti dopravných inžinierov/inžinierok, sociológov/sociologičiek, dizajnérov/dizajnérok či ľudí z oblasti kultúry a organizácie podujatí. Dovedna naši respondenti a respondentky navrhli 31 rôznych povolaní, ktoré by mali byť zapojené do tvorby tohto procesu.

Námestie SNP a Kamenné námestie

Nasledovný balík otázok už je priamo smerovaný k otázkam vzťahu k obom predmetným námestiam.

V otázke hodnotenia Námestia SNP je najčastejšie spomínané hodnotenie nekvalitného verejného priestoru. Negatívne hodnotenie priestoru dokonca prebilo aj druhú najoceňovanejšiu hodnotu v podobe miesta na protesty a demonštrácie. Až na tret'om mieste sa objavila symbolická hodnota tohto miesta. V menšej miere rezonovala dobrá poloha v centre mesta. Zároveň ale rovnako bolo toto miesto uvádzané aj ako miesto tranzitu, kde nie je dôvod zastavovať sa.

Aj v prípade Kamenného námestia je najčastejšia asociácia negatívna. Kamenné námestie až v polovici prípadov takto získalo status nefunkčného priestoru. Našla sa ale aj skupina opýtaných (primárne architekti/architektky), ktorí oceňujú kvalitu architektúry budov obchodného domu Prior aj hotela Kyjev. Okrem tejto pozitívnej vsuvky sú ostatné asociácie spojené s Kamenným námestím negatívne. Časť respondentov a respondentiek sa stotožňuje s názorom, že tento priestor nevnímajú ako skutočné námestie a pre časť z nich je problematickým bodom aj stretávanie asociálov v priestoroch námestia.

Okrem voľných asociácií pre opýtaných sme sa pýtali aj na to, čím môžu jednotlivé námestia najviac osloviť používateľov priestoru. V prípade Námestia SNP sa najviac hovorilo o možnosti usporiadania demonštrácií a protestov, spoločne s výbornou centrálnou polohou,

v prípade Kamenného námestia bola rovnako dobre hodnotená centrálna poloha spoločne s nákupnými možnosťami.

Našich respondentov a respondentiek sme sa pýtali aj na konkrétne nedostatky spájajúce sa s týmito priestormi. V prípade Námestia SNP sa najnegatívnejšie javí dopravný anarchizmus - chýbajúca pešia zóna, parkovanie na námestí a ďalšie záležitosti primárne spojené s automobilovou dopravou. Dopravná otázka rezonovala takmer v polovici dotazníkov. V menšej miere sa sťažovali na nekvalitný povrch námestia - rôzne záplaty a nové vrstvy chodníka, čo do istej miery súvisí aj s nekonceptnosťou ako jedným z ďalších nedostatkov. Zároveň je naviazaná aj na prítomnosť bariér na námestí, čím sa zhoršuje kvalita pohybu po námestí pre množstvo skupín obyvateľstva. Námestie je kritizované napríklad aj za nevyužívanie plochy celého námestia, vzhľadom na to, že do časti námestia v okolí pamätníka je zakázané vstupovať. Nedostatky sú vnímané aj v podobe vizuálneho smogu.

Kamenné námestie sa vo výpočte negatív a nedostatkov od Námestia SNP odlišuje. Téma dopravy tu stále rezonuje, nie v tak silnej miere ako pri druhom námestí. Okrem toho sa jednotlivé problematické body ukazujú menej silno, je ich ale v porovnaní s druhým námestím viac. Najintenzívnejšie je vnímaný problematický charakter námestia, ktorého celkový dojem kazí aj prítomnosť rôznych druhov stánkov a podobne. Doprava spoločne s nekompaktnosťou boli druhé najsilnejšie zastúpené kategórie, uvedené štvrtinou opýtaných. Nasledovala téma neporiadku, špiny, zápachu a slabej údržby námestia. Ako nedostatok je vnímaná aj slabá údržba zelene a rovnako ako v prípade Námestia SNP aj vizuálny smog.

A ktoré nápady dokážu urobiť z jednotlivých námestí prívetivejšie miesta? Také, ktoré nekončia v hodnotení verejných priestranstiev v Bratislave ako posledné? V prípade Námestia SNP je možnosťou zvýšenie atraktivity presadenie zákazu vjazdu automobilovej doprave a vytvorenie pešej zóny, ale napríklad aj vytvorenie kvalitnejšej zóny oddychu vo vrchnej časti námestia v okolí pamätníka.

V prípade Kamenného námestia, viac než téma pešej zóny, rezonovala téma vylepšenia mikroklímy námestia - viac zelených plôch či inštalácia vodného prvku. Rovnako silno zastúpené tu bolo aj celkové zlepšenie možností oddychu pre užívateľov/užívateľky priestoru, napríklad vytvorením intímnejšieho charakteru námestia. Pri Kamennom námestí sa u malej časti opýtaných vyskytol aj apel na silnejšie napojenie s Námestím SNP.

To potvrdzuje aj nasledujúca otázka, v ktorej sme sa priamo pýtali na to, či sa dá uvažovať o námestiach ako jednom celku. Takmer polovica opýtaných nám dala kladnú odpoveď, časť z nich nám dala kladnú odpoveď pod podmienkou vyriešenia dopravnej situácie v okolí,

vzhľadom na to že električková trať a množstvo automobilov tvorí hranicu v priestore hranice námestí. Len šestina respondentov a respondentiek na túto otázku reagovala negatívne.

PARTICIPÁCIA, KOMUNIKÁCIA, SPRÁVA MESTA

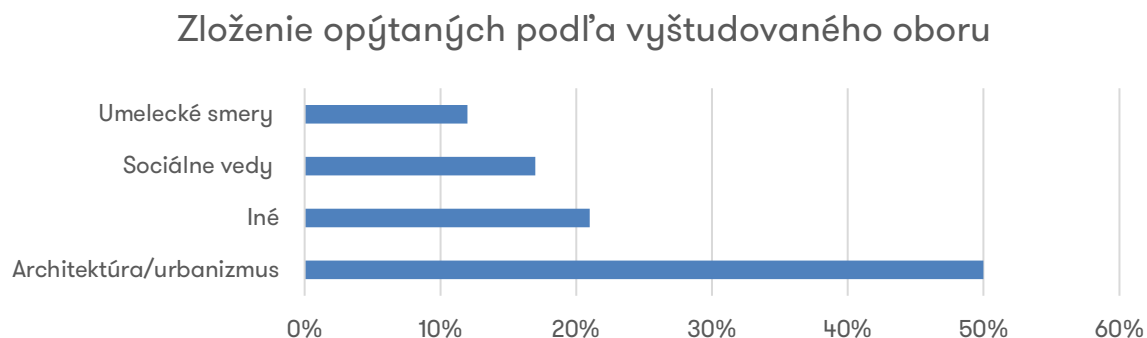
Ako oslovená expertná obec hodnotí činnosť jednotlivých aktérov v priestore námestí? Požiadali sme oslovených respondentov a respondentky, aby na 5-stupňovej škále ohodnotili mieru aktivity aktérov v prostredí. Najlepšie hodnotenie v tomto ohľade zaznamenali občianske iniciatívy, ktoré sú polovicou opýtaných hodnotené ako dostatočne aktívne - takmer všetci ostatní opýtaní sa zhodli na neutrálnej úrovni aktivity. Primárne neutrálne bola hodnotená miera aktívnej činnosti kultúrnych a verejných inštitúcií, developerov a majiteľov/prevádzkarov prevádzok v priestore. U posledných spomínaných s väčším priklonením k negatívnej časti škály. Najhoršie v porovnávaní dopadlo mesto, ktorého aktivita v tomto ohľade bola hodnotená v 90 % prípadov ako nedostatočná (spojenie kategórie nedostatočná a úplne nedostatočná).

V záverečnej fáze sme sa venovali aj tomu, čo experti a expertky pripisovali ako základné úlohy pre jednotlivých aktérov, ktorých vyššie ohodnotili. V prípade občianskej spoločnosti sa najviac rezonujúca odpoveď objavila iniciácia procesu obnovy prostredia, spoločne s prezentáciou záujmov verejnosti a upozorňovaní na problémy smerom k mestu. Zaujímavosťou je, že kým občianskym iniciatívam a majiteľom prevádzok prisudzovali aktívnu rolu v tvorbe politiky, tento aspekt bol pri developeroch vynechaný. Ich najvýraznejšou úlohou by podľa toho malo byť širšie pochopenie významu miesta investičného zámeru a koordinácia aktivít s aktivitami mesta.

Doterajšie aktivity a plány v danom priestore rezonovali u respondentov a respondentiek len v obmedzenej miere. Tretina opýtaných sa vyjadrila, že o žiadnych doterajších plánoch nemala informácie, 15 % opýtaných zachytilo občianske aktivity drobnejšieho rázu, ani projekt Shared Cities spojený so Starou Tržnicou takmer nikto z nich vo svojich postrehoch nespomenul.

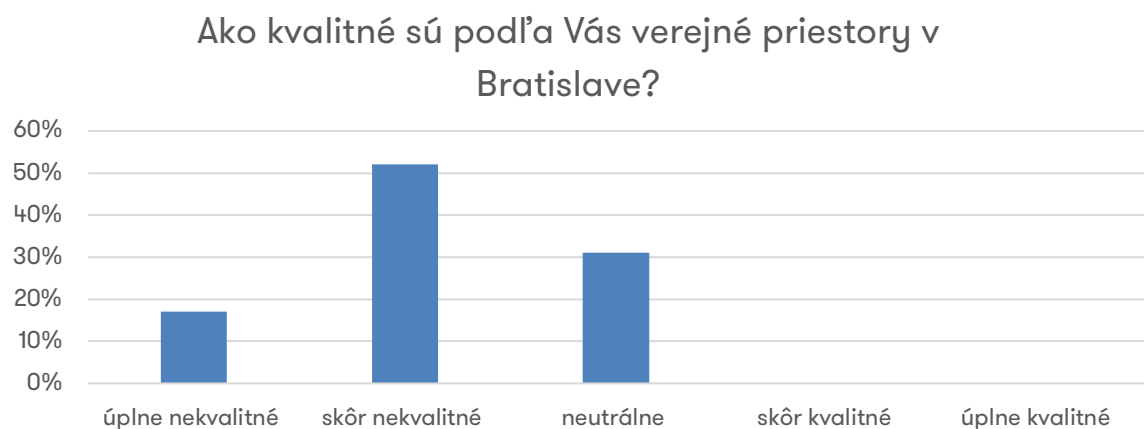
GRAFICKÁ ČASŤ: ČASŤ O ZLOŽENIE OPÝTANÝCH:

Graf 19:

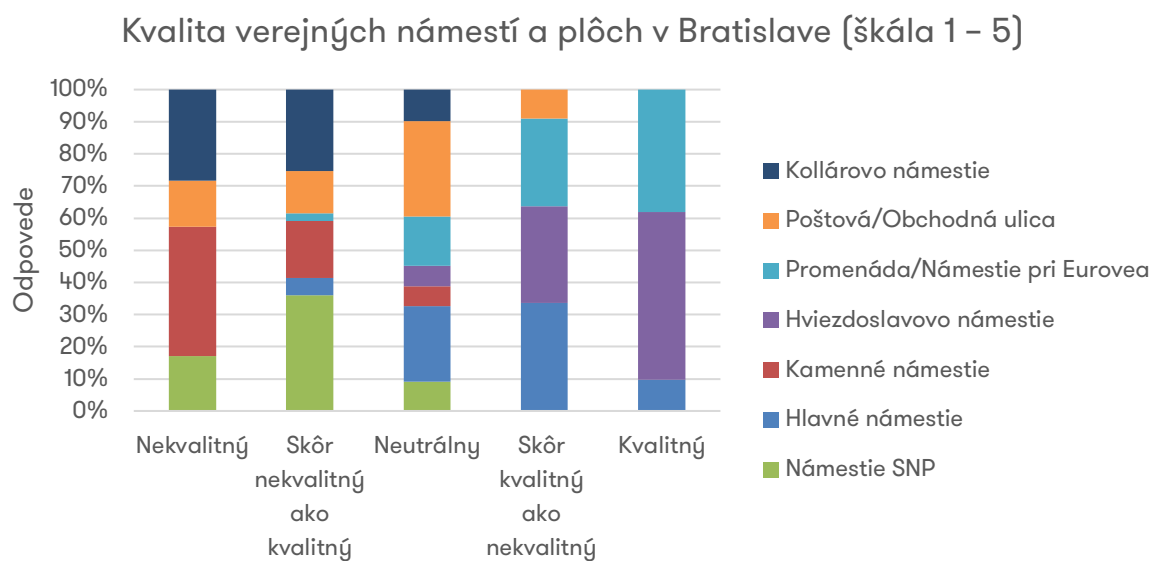

ČASŤ 1 VEREJNÉ PRIESTORY

Graf 20:

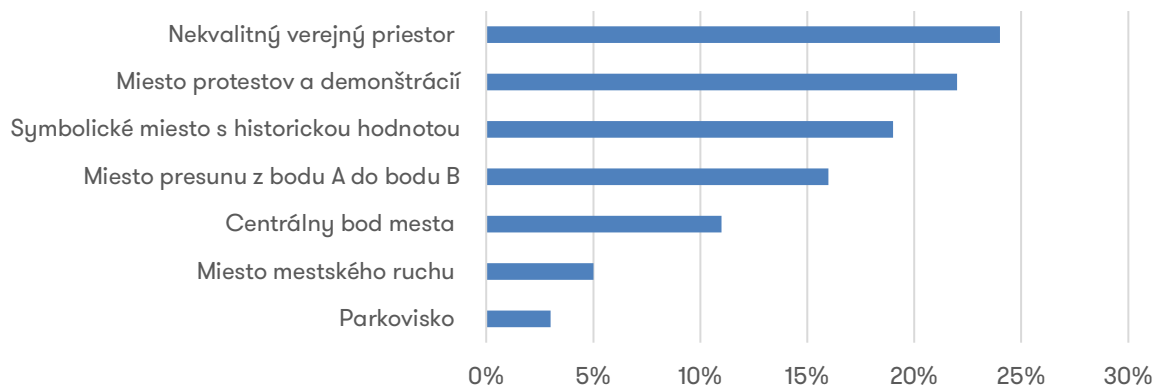
Graf 21:

ČASŤ 2 Námestie SNP a Kamenné námestie

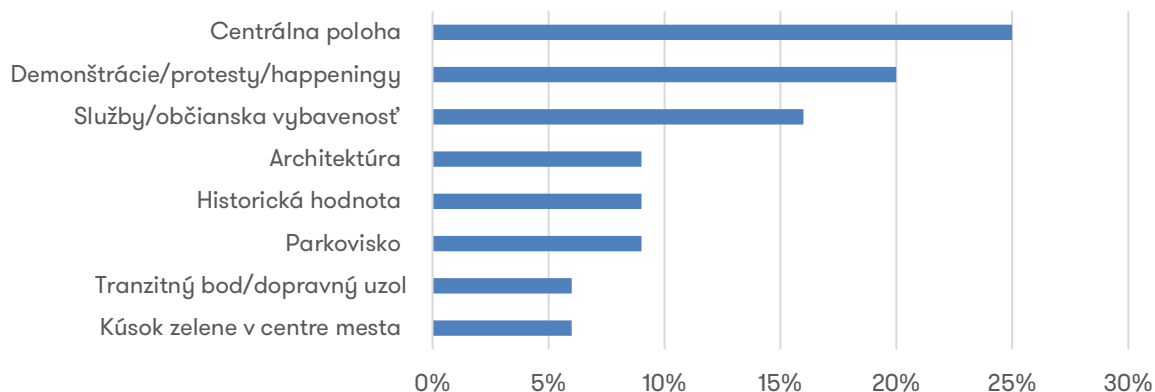
Graf 22:

Čím je pre Vás Námestie SNP?

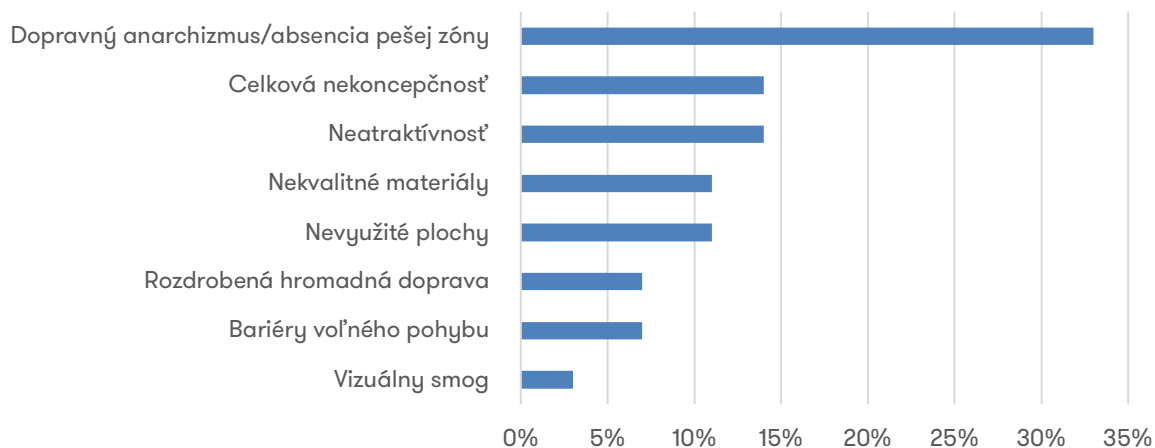
Graf 23:

Čím je Námestie SNP zaujímavé pre ľudí?

Graf 24:

Aké nedostatky Námestia SNP identifikujete?

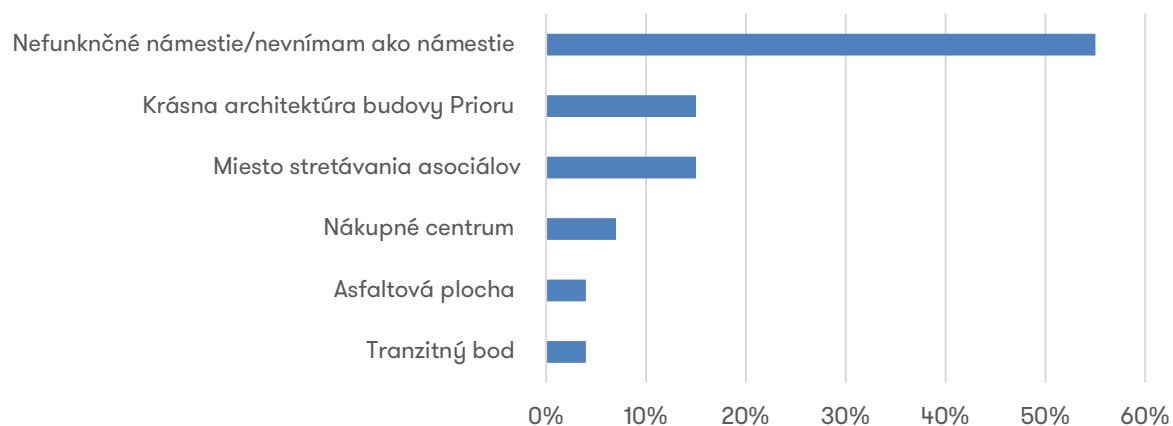
Graf 25:

Aké kvality by malo mať v budúcnosti Námestie SNP a čím konkrétne by tieto kvality mohli byť vyjadrené?

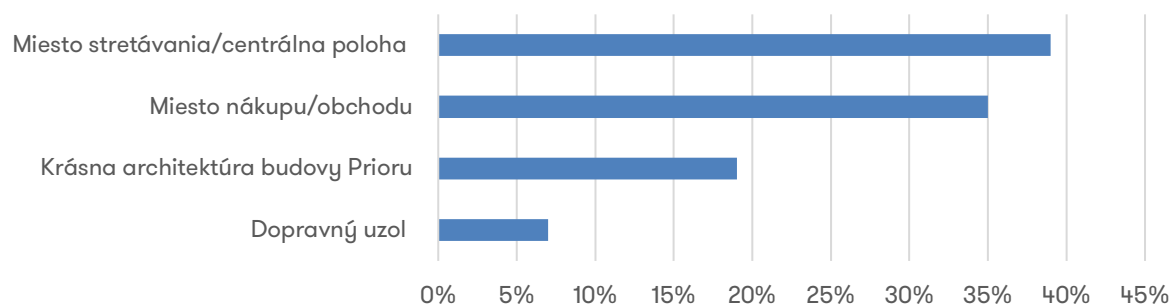
Graf 26:

Čím je pre vás Kamenné námestie?

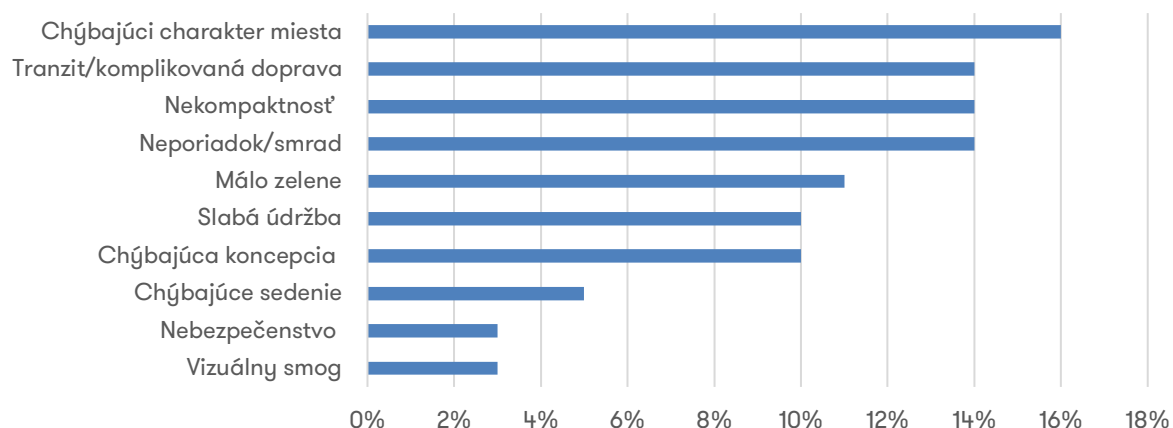
Graf 27:

Čím je Kamenné námestie zaujímavé pre ľudí?

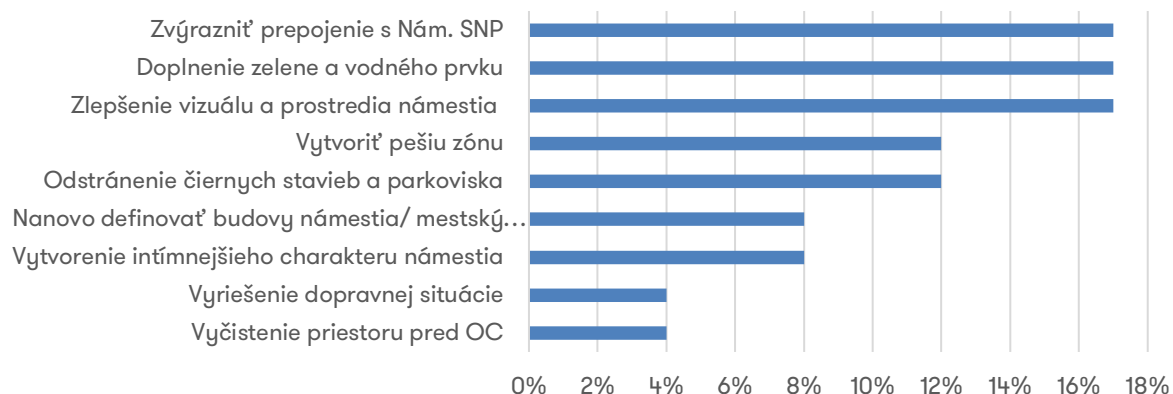
Graf 28:

Aké nedostatky Kamenného námestia identifikujete?

Graf 29:

Aké kvality by malo mať v budúcnosti Kamenné námestia A čím konkrétne by tieto kvality mohli byť vyjadrené?

Graf 37:

Považujete aktivizáciu jednotlivých aktérov na daných námestiach za dostatočnú?

